

Mūzeja gariņš stāsta

22. Cigarešu papīra baidītie noslēpumi

Par Gulagu runājot ... Starp pirmajām piemiņas lietām Mūzeja vecajā ekspozīcijā bija tādi kā cigarešu rullīši. Tie bija satīti tik tiešām no plāna cigarešu papīra, bet tos neviens nelietoja smēķēšanai. Tajos glabājās kāds liels noslēpums, kas doktoram Jānim Šneideram būtu maksājis smagu sodu, ja kāds sargs tos būtu atradis pie viņa kratīšanā.

Latvijā doktors Šneiders bija galvenais ārsts un ķirurgs Līvānu slimnīcā. Viņu ar ģimeni apcietināja 1941. gada 14. jūnijā un atšķīra no ģimenes. Viņš nokļuva vienā no daudzajām Gulaga soda nometņu vietām Vjatlagā uz austrumiem no Maskavas. Vjatlags atradās Kirovas apgabalā, un tas sastāvēja no daudzām mazām nometņu saliņām, punktiņiem "lagpunktēm," kuŗos, vergu darbu darot un bada maizi graužot, mitinājās kopā kādi 100 000 cilvēku. Dažādas tautības, visi numuri bez vārda, visi – noziedznieki vienkārši tāpēc, ka nebija padomju varai pareizie. Latviešiem Vjatlags ir ciešanu un nāves vieta. Kā Vorkuta, kā Džezkazgana, kā Magadana, kā ...

Man vienmēr licies zīmīgi, ka krievi vācu "lāgerus" sauc par "lager" un saīsina uz "lag". Diezin, kad krievi to no vāciešiem aizguvuši. Saka – ne visai sen. Katrā ziņā sistēma līdzīga – darbs un bada maize līdz nāvei. Kuŗi gan mācījās no kuŗiem?

Vienpadsmitajā Vjatlaga "lagpunktā" 1941. gada augustā kopā ar 900 ieslodzītajiem latviešiem nonāca dakteris Šneiders. Viņš strādāja lazaretē, kuŗā ievietoja galvenokārt tos, kuŗi jau bija slimi uz nāvi – bada un lipīgu slimību nomocīti. Dakteris Šneiders sāka lietot cigarešu papīru, lai atzīmētu tos latviešu vīriešus, kuŗi aizgāja bojā. No 1941.gada augusta līdz 1942.gada jūnijam viņš sīkiem, sīkiem burtiņiem pierakstīja 407 mirušo latviešu vārdus. Padomāsim – desmit mēnešos vairāk nekā 400! Katru dienu vairāk nekā viens bojā gājušais. Gandrīz puse no 900 latviešiem. Un tas bija tikai pirmais Gulaga gads.

Dakteris Šneiders uzdrīkstējās. Viņš darīja, ko nedrīkstēja darīt. Ko vajadzēja darīt slepeni. Un ko vajadzēja slēpt. Stāsta, ka reizēs, kad nākusi sargu inspekcija, viņš rullīti kā cigareti aizlicis pavisam drošā vietā – aiz auss, kur neviens to nemeklējis. Tas varbūt tā nav, bet noteikti varēja būt. Mūzejā ir daudz liecību, kā slēpa dienasgrāmatas un dārgas piemiņas lietas. Dienasgrāmatas rakstīja uz drēbes un iešuva oderē. Mūzejā ir rokas somiņa, kuŗas oderē paslēpts Latvijas karodziņš.

Dakteris Jānis Šneiders izdzīvoja. Izdzīvoja viņa baidītais saraksts kā trausls kapakmens tiem, kuŗi aizgāja bojā Gulaga archipelāga neskaitāmajās salās un punktos. Viņiem dakteris Šneiders saglabāja vārdus. Bet daudziem nav vārdu. Tikai ieslodzītā numurs uz satrunējušas koka plāksnītes.

Dakteri Jānis Šneideru (1904-1988) atbrīvoja 1956. gadā. Viņa saraksts nokļuva atklātībā tikai Atmodas laikā. Tagad tas restaurēts, kā man stāsta. Ceru, ka tas arī jaunajā ekspozīcijā uz plānā papīra liecinās par viņa kluso varoņdarbu.

Nākotnes Nama celtniecības darbi sāksies jau šovasar. Vēl iespējams nodrošināt vietu sarakstā, ko guldīsim pamatakmenī, ziedojot ekspozīcijas un mūseja iekārtošanai Nākotnes Namā:

Latvijā. "Latvijas Okupācijas muzeja biedrība", Reģ. nr. 40008018848, AS "SEB banka", SWIFT: UNLALV2X , Konta Nr.: LV67UNLA0002400700517

ASV. Čeki rakstāmi OMFA (ja vajag, ar ziedojuma mērķa norādi) un sūtāmi Ilze Resnis, 10930 Nollwood Drive, Chardon, OH 44024. Ziedotāji saņem kvītis nodokļu atlaidēm.

Kanādā. Čeki rakstāmi LRDF (Latvian Relief and Development Fund) ar atzīmi "Okupācijas mūsejam" (ja vajag, arī ar mērķa norādi) un sūtāmi: Dagnija Staško, 16 Elterwater Ave, Nepean, ON K2H5J2. Ziedotāji saņem kvītis nodokļu atlaidēm.

Australijā. Čeki rakstāmi (pievienojot mērķa norādi) un sūtāmi mūseja pārstāvei: Ināra Graudiņa, 141 Darley Road, Randwick, NSW 2031.

Lielbritānijā. Čeki rakstāmi (ja vajag, ar mērķa norādi) un sūtāmi mūseja pārstāvei: Inese A. Smith, 36 Fairmount Drive, Loughborough, LE11 3JR vai (ar mērķa norādi) "Latvian Educational Foundation", Catthorpe Manor, Catthorpe, Leicestershire LE17 6DF.

Ar ziedojumu nodrošināts publicitātes projekts

Par Latvijas Okupācijas muzeja darba laikiem var uzzināt Mūzeja mājas lapā:

<http://okupacijasmuzejs.lv/lv/>. Turpat var arī uzzināt par Mūzeja ekspozīciju Čekas galvenajā mītnē "Stūra mājā" un iespēju gida pavadībā apmeklēt cietumu, ko tur Čeka iekārtoja 1940. gadā. Gan pagaidu ekspozīcija Raiņa bulvārī 7, gan "Stūra mājas" ekspozīcija un cietums Brīvības ielas 61 atvērti 7 dienas nedēļā.